

‘Bij begin is God gaan scheppen,- de hemelen en het aardland’. Zo opent de Naardense Bijbel. ‘In het begin schiep God de hemel en de aarde’, zo hoorden we net uit de Nieuwe Vertaling. Vorige week zoomde ik in op dat eerste woord: Bij begin, in het begin. En ik stond er bij stil dat de Bijbelschrijver het daar niet over een ‘toen en toen’ had, over een terug te rekenen datum, maar dat het hier gaat over de essentie, het hart, het principe van alles dat is, dat dat Gods scheppende, tot leven roepende woord is.

Vandaag het tweede thema: over wat dat is en wat dat betekent voor ons verstaan voor onze tijd, onze kijk op de wereld en ons eigen leven: dat woord ‘scheppen’. God schiep. Het haalde een paar jaar geleden nota bene de voorpagina van de kranten toen een Nijmeegse Oudtestamenticus in haar proefschrift stelde dat dat Hebreeuwse woord bara niet met ‘scheppen’, maar met ‘scheiden’ vertaald moet worden. Het werd een enorme discussie, zeker in het land van de Bijbelgeleerden.

Menigeen verweet de promovenda doorgeslagen eenzijdigheid. De promovenda op haar beurt verweet haar critici een conservatieve blik, onder het motto scheppen moet scheppen blijven, punt. Nu kom je niet naar de kerk om een of andere ruzie tussen theologen uitgelegd te krijgen. Dus laat ik mij haasten dit te laten voor wat het is. Maar ik wil het wel even genoemd hebben, omdat het kennelijk wel degelijk er toe doet hoe we zo’n oeroude zin lezen en verstaan.

Want je zou kunnen gaan denken dat het in onze geseclariseerde wereld geen mens meer interesseert hoe we deze eerste regel uit de Bijbel lezen. Het tegendeel blijkt waar. Waarom? Omdat het alternatief schrikbarend en diepangstig is: we zijn hier stomtoevallig. en aan onze werkelijkheid kan ten diepste geen zin en betekenis worden toegekend.

God scheidt, aldus die eerste regel. Los van de krantenkoppen toen, er zit een hele oude discussie achter dit woord. Een discussie die door onze moderne wetenschap op een opmerkelijke manier weer nieuw leven is ingeblazen. Is scheppen iets laten ontstaan uit niets? Creatio ex nihilio? Of is scheppen alleen scheiding, ordening aanbrengen in iets dat al bestaat?

Met niets van niets zijt Gij begonnen,
hebt sprakeloos het licht gezegd,
de tijd bepaald, het land gewonnen,
de zeeën op hun plaats gelegd

De ban der duisternis gebroken –
en het werd morgen, dag na dag,
een wereld in het licht gesproken,
een mensheid die beginnen mag.

Zo dichtte Huub Oosterhuis in de lijn van die traditie van schepping als een begin van niets uit niets. Nee, zegt de promovenda van toen: scheppen is scheiden. En kijk maar in de volgende tekst:
er is al aarde, die is woest en leeg, tohoewebohoe, staat er. Angstwekkend, donker, vormloos. En er is water, een oervloed. Zogezegd is er dus niet niets.

Als God spreekt, dan is dat een scheidend spreken: licht en duisternis, dag en nacht, water boven het gewelf, en water onder het gewelf, aarde en zeeën, zaaddragend gewas en vruchtdragend gewas, lichten aan de hemel om de scheiding tussen dag en nacht mogelijk te maken, dieren in het water en de aarde én vogels in de lucht, wilde dieren én vee. En dan ja, dan de mens, geschapen naar het beeld van God, maar wel van hem gescheiden in mannelijk en vrouwelijk.

Scheppen als scheiden, minstens als onderscheiden, als vorm van ordenen dus ook. De chaos moet immers beteugeld worden en er moet een ordening komen. Er moet geleefd kunnen worden.

Het is waar, heel veel scheppend werk is scheidend, onderscheidend en ordenend in dat wat er al is. Maar hoe fascinerend is het gegeven dat in de breed aanvaarde wetenschappelijke theorie over het ontstaan van de kosmos wel degelijk sprake is van een soort creatio ex nihilio, een oerknal waarin in een fractie van een seconde alle materie is ontstaan. En dat 13,8 miljard jaar geleden. Het gaat elk voorstellingsvermogen te boven. En het gaat – als ik het goed begrepen heb – ook elk wetenschappelijk voorstellingsvermogen te boven hoe dit zo heeft kunnen gebeuren. Die fractie van een seconde als begin van dat nog steeds uitdijende heelal. Met daar ergens, minder dan een stipje in de kosmos, een blauwe planeet, met water, land, met gewassen en levende wezens. Met mensen met een bewustzijn, geschiedenis, ideeën, creativiteit. En dat alles langs de lijnen van de taal, de gedeelde woorden.

En zo kom ik bij de wijze waarop God scheidt, volgens de Bijbel. God scheidt door te spreken. De eerste activiteit van God is woorden spreken. ‘Dan zegt God: er kome licht! En er komt licht.’

‘In het begin was het Woord en het Woord was bij God en het Woord was God.’ Zo opent Johannes zijn evangelie. Taal, woord en God, dat hoort bij elkaar. Taal en scheppen, dat hoort bij elkaar. Er is een hele filosofie aan gewijd, aan dat verband. Iets kan er pas zijn, als er woorden voor zijn. Het mysterie van de schepping, is het mysterie van het tot aanzijn geroepen worden.

In het tweede scheppingsverhaal, je weet wel, dat van het paradijs en de mens die door God van stof wordt gemaakt, geboetseerd, wordt dat uitgewerkt. De mens moet namen geven aan alle andere schepsels. Pas dan leven zij werkelijk, zijn zij werkelijk.

Als jou iets overkomt dat je niet kan plaatsen, dan zeg je: ik heb er geen woorden voor. Pas als de woorden gevonden zijn, kan die ervaring er ook werkelijk zijn. Ook wij op onze beurt scheppen door taal. Onze

werkelijkheid wordt herschepen, verandert voortdurend door wat gezegd wordt. Eén verkeerd woord kan een familie, een gezin definitief uit elkaar doen vallen. Een goed gekozen woord kan helen, kan genezen, kan een nieuwe toekomst openen, kan vrede maken.

God schiept. Op die zesde dag is er dat woord: 'Laat ons mensen maken naar ons beeld en naar onze gelijkenis'. Dat beeld dat in het mannelijke en vrouwelijke vorm krijgt. De opdracht die de mens krijgt is dit: de aarde vullen en over het scheppingswerk heersen. De aarde bedwingen staat er zelfs. En dat is een uiterst krachtig woord.

De aarde en alles wat daarop leeft wordt aan de mens in handen gegeven. Dit schepsel, beeld van God, jij en ik en alle mensen om ons heen, allen die ons zijn voorgegaan en allen die ons zullen opvolgen: het wordt ons opgedragen de schepping krachtig te beheren, voort te zetten, te benoemen, te ordenen, de telkens weer opstekende chaos te beteugelen. Dat scheppende en herscheppende werk dat in en met God begon ligt nu in onze handen. Creatie en re-creatie: Gods werk en mensenwerk in elkaar gevlochten. De verantwoordelijkheid kan niet hoger ingezet zijn.

Die verwondering over de heerschappij van de mens over heel de schepping klinkt door in de woorden van de leerlingen van Jezus als hij in een storm de elementen de wacht aan zegt: 'Wie is hij toch dat zelfs de wind en het water zijn bevelen gehoorzamen?' Kan dat, dat de elementen een mens, ons gehoorzamen?

Toen in Parijs november 2015 de hele wereld op Syrië en Nicaragua na afspraken maakten om de broeikasgassen dramatisch naar beneden te krijgen om de opwarming van de aarde tegen te gaan - werd voor het eerst in de mensengeschiedenis deze heilige, goddelijke opdracht aan de mens tot heerschappij over de schepping gezamenlijk onderschreven en de verantwoordelijkheid daarvoor genomen. Ik heb dat geduid als een vervulling van de opdracht van Genesis

1. Dat de zich christen noemende Amerikaanse president Trump zich onlangs hieraan onttrok is de grootst mogelijke zonde tegen deze goddelijke opdracht aan alle mensen: de schepping te beheren in Gods naam.

Zonder dat je het meestal in de gaten hebt ben je medeschepper. In het klein en het groot en alles daar tussenin. Als je het onkruid tussen de tegels vandaan haalt. Als je je kamer opruimt. Als je een kaartje met een goed gekozen woord opstuurt. Als je een kek bloesje in elkaar zet. Als je met de buurt een plan aan de gemeente voorlegt. Als je je hoofd breekt over taal en rekenen of aan de universiteit onderzoek doet naar de mogelijkheden van nanotechnologie. Als je prakkiseert hoe jij op jouw manier energie kan besparen of bij Crea een cursus schilderen voor beginners volgt. Als je zegt: leuk je te zien, hoe gaat het met je? In al die dingen met duizend andere voorbeelden aan te vullen schep jij in naam van de Schepper.

Ben je beeld van de Eeuwige. Mannelijk, vrouwelijk, op jouw manier, wat op jouw pad komt, naar jouw mogelijkheden. En dan ontstaat er soms iets uit niets. Of je ordent, maakt ruimte, zet de dingen op een rijtje, vindt woorden waar woorden aan gewijd moeten worden.

En in, onder, door dit alles wervelt de Geest Gods, ademt zij het leven, krijgt alles zin en betekenis, al moet je je soms tot het uiterste inspannen het te zien, te kunnen zien. Daar ben je mens voor. Om, zoals het lied bezingt, met open ogen en open oren in deze wereld te staan. En om dan - ondanks alle chaos, alle angstwekkende toehoewebohoe - soms te kunnen zeggen, met de Ene die dat als eerste uitspreekt en daarmee de toon van het leven heeft gezet: zie, het is goed, het is zéér goed. Godzijdank!